

Geliş Tarihi:

26.06.2025

Kabul Tarihi:

11.12.2025

Yayımlanma Tarihi:

29.12.2025

Kaynakça Gösterimi: Kahya, Y. & Demir, A. (2025). Yapay zekâ uygulamalarının insanın anlam arayışına etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(54), 1214-1247, doi: 10.46928/iticusbe.1728012

YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARININ İNSANIN ANLAM ARAYIŞINA ETKİSİ

Araştırma

Yalçın Kahya

Sorumlu Yazar

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

ykahya@bandirma.edu.tr

Abdullah Demir

Marmara Üniversitesi

ademir@marmara.edu.tr

Yalçın Kahya, Doç. Dr., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim dalı öğretim üyesidir.

Abdullah Demir, Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Makine Mühendisliği bölümü Otomotiv Anabilim dalı öğretim üyesidir.

Yapay Zekâ Uygulamalarının İnsanın Anlam Arayışına Etkisi

Yalçın Kahya

ykahya@bandirma.edu.tr

Abdullah Demir

ademir@marmara.edu.tr

Özet

İnsanların neden var olduklarını ve ne için yaşadıklarını anlamaları hem kişisel hem de profesyonel yaşamlarında daha anlamlı ve yönlendirici kararlar almalarına yardımcı olabilmektedir. Teknolojinin getirdiği hızlı değişimler karşısında bireyler kendi içsel pusulalarını takip ederek dengede kalmaya ve huzur bulmaya çalışmaktadır. Dijital teknolojilerin etkileriyle birlikte yaşamın anlamı nedir sorusunun cevabı da zamanla değişebilmektedir. Kişisel bir yolculuk olan anlam arayışında yapay zekânın nasıl bir rol oynadığını anlamak da önemlidir. Bu çalışma, yapay zekâ uygulamalarının sosyolojik ve düşünsel açıdan insanın anlam arayışını nasıl etkilediğini ve dönüştürdüğünü anlama ve tartışma fırsatı sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda yapay zekâ uygulamalarının anlam arayışı üzerindeki etkisi “mahremiyet, özgürlük ve güvenlik”, “mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlık”, “ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri” ve “ömrü uzatma ve ölümsüzlük” başlıkları altında değerlendirilmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak konuya ilişkin gelişmeler ve tartışmalar yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışma, yapay zekânın mahremiyet ve güvenlik konularında yeni sorular ortaya çıkarırken, özgürlük algısını yeniden şekillendirmekte olduğu bulgusunu ortaya koymaktadır. Yapay zekâ, sağladığı bazı şifa teknikleri ve ömrü uzatma olanakları sayesinde insanın hem anlam arayışını güçlendirmekte hem de yaşam kalitesini artırabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, anlam arayışı, dijitalleşme, yapay zekâ, manevi hayat.

JEL Kodu: O33, Z13

The Impact of Artificial Intelligence Applications on Man's Search for Meaning

Abstract

Understanding why people exist and what they live for can help them make more meaningful and guiding decisions in both their personal and professional lives. In the face of rapid changes brought about by technology, individuals are trying to stay balanced and find peace by following their own internal compasses. With the effects of digital technologies, the answer to the question of what the meaning of life is may also change over time. It is important to understand the role of artificial intelligence in the search for meaning, which is a deeply personal journey. This study aims to provide an opportunity to understand and discuss how artificial intelligence applications affect and transform people's search for meaning from a sociological and intellectual perspective. This study evaluates the impact of artificial intelligence applications on the search for meaning under the headings of "privacy, freedom and security", "both unhappiness and social and emotional loneliness", "morality, religion, new religious movements and healing techniques" and "extending life and immortality". In the study, the developments and discussions on the subject are tried to be addressed with an interpretive approach by using the qualitative research method. The study reveals that while artificial intelligence raises new questions about privacy and security, it also reshapes the perception of freedom. It both strengthens people's search for meaning and increases their quality of life thanks to some healing techniques and life extension opportunities it provides.

Keywords: Technology, search for meaning, digitalization, AI, spiritual life.

JEL Code: O33, Z13

Giriş

“Hayatın anlamı nedir?” sorusu, modern dönemde bireyin toplumsal ve varoluşsal koordinatlarını yeniden tanımlama çabasının merkezinde yer alır. Bu soru, salt felsefi bir merakın ürünü olmaktan öte, bireyin kendi varoluşunu anlamlandırma, yaşamına yön verme ve içinde bulunduğu toplumsal bağlam içerisinde kendine bir anlam alanı inşa etme gereksiniminin ifadesidir (Krishnamurti, 2012, s. 154). İnsan dil, din, tarih ve kültür aracılığıyla kendisine sunulan hazır anlam kodları ile (Alatlı, 2010, s. 919) kendi öznel deneyimleri arasında bir anlam inşası gerçekleştirir. Bu süreç, birey ile toplum arasındaki diyalektik ilişkiyi yansıtır ve anlam arayışının toplumsal bir temele sahip olduğunu gösterir (Karahasan, 2023, s. 64). Nitekim Görmez’in ifade ettiği gibi, insanlık tarih boyunca anlam krizini aşmak için çeşitli yollar denemiş; büyülerden mitolojilere, dinlerden felsefelere ve nihayetinde Aydınlanma ile birlikte bilim ve akla yönelmiştir. Ancak, aklın ve bilimin mutlaklaştırılması, anlam krizini çözmek bir yana, onu daha da derinleştiren bir paradoksa dönüşmüştür (Görmez, 2023, s. 25, 27). Bu anlam krizi, dijitalleşme ve yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin yarattığı yeni toplumsal gerçeklik içinde daha karmaşık bir hal almıştır. Teknoloji, geleneksel olarak "küçük hayat" (bireysel varoluş) ve "büyük hayat" (kozmetik varoluş) şeklinde iki düzeyde ele alınan anlam arayışımızı derinden etkilemektedir (Öztan, 2019, s. 1). Bir yandan, bireyin gündelik pratiklerini, iletişimini ve bilgiye erişimini dönüştürerek kişisel anlam inşasının araçlarını ve bağlamını değiştirirken (Erek, 2021, s. 229); diğer yandan evrendeki yerimize dair soruları yeniden gündeme getirerek kozmik anlam arayışımızı tetiklemektedir.

Bu ikili etki, teknolojiyi anlam arayışının hem nesnesi hem de aracısı konumuna getirmektedir. Ancak, teknolojik ilerleme beraberinde önemli sosyolojik, hukuki ve etik sorunları da getirmektedir. Zaman algısının köklü bir şekilde dönüşmesi (Leonhard, 2020, s. 19) ve teknolojik sistemlerin karmaşıklığı (Bridle, 2022, s. 121), bireylerin dünyayı anlamlandırma kapasitelerini zorlamakta, bu da varoluşsal bir yabancılaşma ve anlam buhranı riskini beraberinde getirmektedir.

Özellikle, “tekillik” olarak adlandırılan ve insan zekâsını aşan bir teknolojik gelişmişlik düzeyinin öngörüldüğü süreç (Kurzweil, 2020, s. 20, 545), insanın kendi varlığına dair derin sorularla yüzleşmesine neden olacaktır. Bu gelecekte mahremiyet, özerklik, güvenlik ve insan onuru gibi temel değerlerin korunması, hukuk ve etiğin merkezinde

yer alacak kritik meselelerdir. Çünkü bu üstel teknolojilerin insanileştirilmelerine yönelik küresel anlaşmaların en az nükleer silahların yayılmasının önlenmesi anlaşmaları kadar önemli noktaya ulaşmıştır (Leonhard, 2020, s. 189). Tekniğin mutlaklaştığı bir dünyada (Ellul, 2003, s. 448), teknolojinin bireyleri anlamsızlığa mı yoksa huzura mı götüreceği, bu süreçlerin toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl yönetildiğine bağlı olacaktır (Bridle, 2022, s. 21).

Buradan hareketle, bu çalışmanın temel araştırma problemi şudur: Dijitalleşme, YZ ve ilişkili teknolojik dönüşümler, bireyin geleneksel ve modern toplumlarda din, kültür ve felsefe aracılığıyla sürdürdüğü anlam arayışını nasıl dönüştürmektedir? Ayrıca bu dönüşümün yol açtığı sosyolojik, psikolojik, hukuki ve etik sorunlar nelerdir? Bu doğrultuda çalışmanın amacı, söz konusu problemi sosyal bilimler perspektifinden dört temel eksen üzerinden incelemektir. İlk olarak, bireyin özerk bir varlık olarak anlam inşa etme kapasitesinin YZ sistemleri karşısında nasıl bir dönüşüme uğradığı analiz edilmekte; dijital gözetim, veri mahremiyeti ve algoritmik yönlendirme süreçlerinin bireysel özgürlük ve güvenlik algısı üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Bu bağlamda, teknolojik denetim mekanizmalarının bireyin öznelliğini, mahremiyet alanını ve özerk karar verme yetisini nasıl yeniden tanımladığı sorgulanmaktadır.

İkinci olarak, teknoloji kaynaklı sosyal ve duygusal yabancılaşmanın bireyin anlam dünyası üzerindeki etkileri sosyolojik bir bakışla ele alınmaktadır. Dijital etkileşim biçimlerinin insan ilişkilerini yüzeyselleştirip yüz yüze bağları zayıflatması, bireyde mutsuzluk ve yalnızlık duygularını derinleştirirken, aidiyet ve toplumsal bağ kurma biçimlerini de dönüştürmektedir. Üçüncü olarak, ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri ekseninde, geleneksel dinlerin ve ahlaki sistemlerin anlam sunma işlevinin dijital çağda nasıl evrildiği incelenmektedir. YZ destekli şifa uygulamaları, dijital tarikatlar ve yeni manevi yönelimler gibi olgular, modern bireyin anlam ve inanç arayışında alternatif yönelimlerin yükselişine işaret etmektedir. Son olarak, teknolojik tekillik, biyoteknolojik müdahaleler ve ömrün uzatılması gibi gelişmelerin ölüm, fanilik ve yaşamın anlamı üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.

“Büyük hayat” ve “küçük hayat” kavramları çerçevesinde, teknolojinin insanın ölümlülük bilincini nasıl dönüştürdüğü ve yaşamın anlamına dair geleneksel referans noktalarını nasıl sarstığı değerlendirilmektedir. Tüm bu eksenler bir arada ele alındığında, çalışma konuyu salt teknolojik bir olgu olmanın ötesine taşıyarak, insanın

varoluşsal bir varlık olarak dijital çağdaki anlam, değer ve kimlik arayışına ilişkin bütüncül ve disiplinlerarası bir kavrayış sunmayı hedeflemektedir.

Yöntem

YZ uygulamalarının insanın anlam arayışına etkisi; bilinç, bilgiye erişim, kolektif zekâ, mahremiyet, özgürlük, sorumluluk, güvenlik, mutluluk, mutsuzluk, sosyal ve duygusal yalnızlık, ahlak, din, yeni dini hareketler, şifa teknikleri, tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük gibi kavramlar vasıtasıyla incelenebilir. Bu çalışmada “mahremiyet, özgürlük, güvenlik, mutsuzluk, sosyal ve duygusal yalnızlık, ahlak, din, yeni dini hareketler, şifa teknikleri, tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük” kavramları seçilmiştir. Bu kavramların seçilme gerekçeleri Tablo 1’de verilmiştir. Ayrıca *Süper Zekâ: YZ Uygulamaları - Tehlikeler ve Stratejiler*, *Mahremiyet - Dijital Toplumda Özel Hayat, Şeffaflık Toplumu, i-Nesli* ve *İnsanlık 2.0* eserleri ile yerli ve yabancı basılı ve elektronik kaynaklar YZ uygulamalarının insanın anlam arayışı üzerine etkisi “mahremiyet, özgürlük ve güvenlik”, “mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlık”, “ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri” ile “tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük” başlıklarında nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama metodu kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma, literatür taraması temelli nitel bir analizdir.

Çalışmada veriler, ilgili akademik kitaplar, makaleler ve elektronik kaynaklardan doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır. Elde edilen veriler, tematik sınıflandırma yöntemiyle “mahremiyet, özgürlük ve güvenlik”, “mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlık”, “ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri” ve “tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük” başlıkları altında betimsel olarak analiz edilmiştir. Yöntem olarak betimsel tarama modeli, mevcut durumun kavramsal ve teorik çerçevede açıklanmasına odaklanmaktadır. Tablo 2’de ise seçilen eserlerin özellikleri ve seçilme gerekçeleri verilmiştir.

Tablo 1. YZ Uygulamalarının İnsanın Anlam Arayışına Etkisine Yönelik Seçilen Kavramlar ve Gerekçeleri

Kavram	Açıklama
Mahremiyet (Privacy)	YZ, bireyin verilerini analiz ederek daha kişiselleştirilmiş deneyimler sunmaktadır. Bu durum mahremiyet ihlallerine de yol açabilmektedir. İnsanlar, temelde anlam arayışında kendilerini özgür ve güvende hissetmek isterler.

Özgürlük (Freedom)	YZ, bireylerin kararlarını tahmin edip yönlendirebildiği ölçüde, özgür irade algısını da sorgular. İnsanın anlam arayışı, bireyin bağımsız seçim yapma kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca YZ uygulamaları insanın özgürlüğünü kuşatma altına da almaktadır.
Güvenlik (Security)	YZ, fiziksel ve dijital güvenliği artırmaktadır. Ancak bireylerin yapay sistemlere bağımlılığı ve güvenlik algısını teknolojiye bağlar. Bu durum, bireylerin kendi varoluşsal güvenliklerini sorgulamalarına yol açabilir.
Mutsuzluk (Unhappiness)	YZ, konforu artırırken anlam boşluğu yaratabilir. Teknolojik bağımlılıklar neticesinde insani bağların zayıflaması, mutsuzluğu ve varoluşsal kaygıyı da artırabilir. Ayrıca genel olarak fazla ekran maruziyeti depresyon ve kaygıyı arttırmakla birlikte intihar eğilimini de arttırmaktadır.
Sosyal ve Duygusal Yalnızlık (Social and Emotional Loneliness)	YZ ile kurulan etkileşimler, insan ilişkilerinin yerini alamaz. Robotlarla duygusal bağ kurma çabaları, yalnızlığı hafifletmek yerine anlam arayışını daha da zorlaştırabilir. Ekran maruziyetindeki artış genel olarak yalnızlık duygusunu beslemektedir.
Ahlak (Morality)	YZ uygulamaları, etik kararlar verebilir mi ya da verebilecek mi? Bu soru, insanın ahlaki değerlerini sorgulamasına neden olur. İnsan, kendi ahlak sistemini teknolojiye devrettiğinde anlam arayışında yeni bir boşluk oluşabilir. Ancak YZ uygulamalarının alacağı tüm kararların etik uzantısı da bulunmaktadır.
Din ve Yeni Dini Hareketler (Religion and New Religious Movements)	YZ, dinî ritüelleri kolaylaştırabilir veya yeni maneviyat biçimlerini destekleyebilir. Ancak anlam arayışını bir makinenin yönlendirmesi, geleneksel dinî bağlamlardan uzaklaşmayı da tetikleyebilir.
Şifa Teknikleri (Healing Techniques)	YZ, fiziksel ve ruhsal şifa süreçlerini destekleyerek bireylerin yaşam kalitesini artırabilir. Ancak bu süreçlerdeki insan unsurlarının yerini makine alırsa, anlam arayışı yüzeyselleşebilir.
Tekillik (Singularity)	YZ ve teknolojinin insan zekâsını aşarak kendi kendini geliştirebileceği noktada, insan varoluşunun anlamı nasıl değişecektir? Bu önemli bir sorudur. İnsan ve makine arasındaki

	sınırların belirsizleşmesi, anlam arayışını radikal biçimde yeniden tanımlayabilir.
Ömrü Uzatma (Life Extension)	YZ destekli tıp, yaşam süresini uzatabilir, ancak bu durum "uzun bir yaşam mı yoksa anlamlı bir yaşam mı?" sorusunu gündeme getirebilir. Ömrün uzaması, anlamın derinleşmesiyle mi yoksa kaybolmasıyla mı sonuçlanır? sorusu irdelenmeye değer bir sorudur.
Ölümsüzlük (Immortality)	YZ, biyolojik ölümsüzlük hedefleriyle insanın ölümsüzlük arzusunu destekler. Ancak ölümle yüzleşmenin anlam yaratmadaki yeri, bu teknolojilerin yaygınlaşmasıyla yeniden değerlendirilmek zorunda kalır.

Tablo 2. Çalışmada Yararlanılan Temel Eserlerin Özellikleri ve Gerekçesi

Eserler	Eserlerin Temel Özellikleri ve Seçilme Gerekçesi
Nick Bostrom, Süper zekâ: Yapay zekâ uygulamaları, tehlikeler ve stratejiler	“Ahlak, Din, Yeni Dini Hareketler ve Şifa Teknikleri” başlığında özellikle “ahlaka ve ahlaklı olana” hem insan hem de YZ destekli uygulamalarda karar verilmesinin güçlüğü bağlamında bu eserdeki derinlikli yaklaşımlardan yararlanılmıştır.
Eirik Løkke, Mahremiyet: Dijital toplumda özel hayat	“Mahremiyet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığında özellikle mahremiyet, verilere erişim, kişiye erişim ve artan izleme ile sindiren etki (chilling effect) konularına değindiğinden dolayı tercih edilmiştir.
Chul Byung Han, Şeffaflık toplumu	“Mahremiyet, Özgürlük ve Güvenlik” başlığında özellikle “dijital panoptikon” kavramsallaştırması üzerinden özgürlüğün diyalektiğine yapılan derinlikli bakış açısından dolayı seçilmiştir.
Jean M. Twenge, i-Nesli	“Mutsuzluk ile Sosyal ve Duygusal Yalnızlık” konusunda özellikle ergenler ve gençler üzerine yapılmış araştırmalara ve bol istatistiksel bilgi ve grafik gösterimlerine sahip olmasından dolayı seçilmiştir.
Ray Kurzweil, İnsanlık 2.0	“Tekillik, Ömrü Uzatma ve Ölümsüzlük” bağlamında teknolojik tekillik, GNR teknolojileri gibi anlatılar ile teknolojik öngörülleri

	2005 yılı gibi erken bir tarihte “Singularity is near” (Tekillik yakın) temalı kapsamlı bir kitaba dönüştürmüş olması. Ayrıca 2024 yılında “Singularity is nearer” (Tekillik daha yakın) temalı yazdığı bir diğer kitabında yaklaşık 20 yıl önceki temel öngörülerini sürdürüyor olması.
--	--

Tablo 2’de referans olarak alınan eserler, bu çalışmada yer alan dört alt başlığı açıklama girişiminde bulunmak adına mevcut literatürü ve düşünce akımlarını temsil eden alanında kabul görmüş önemli eserlerdir. Aynı zamanda YZ uygulamalarının insanlarla ilişkisini derinlemesine incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlayan bir çerçeve de sunmaktadır. Bu eserler hem YZ’nin toplumsal ve bireysel düzeydeki yansımalarını değerlendirmekte hem de insan yaşamına getirdiği değişimlerin anlam arayışını nasıl etkileyebileceğine yönelik bilgiler içermektedir. Ayrıca bahsedilen başlıklar, insanın temel varoluşsal soruları ve toplumsal değerlerle olan etkileşimini anlamada da önemlidir. İnsan, anlamı teknolojinin getirdiği kolaylıklarla mı yoksa bu dönüşümlerin sonuçlarına dair sorgulamalarla mı bulacak? Bu, bireylerin ve toplumların bu kavramlara yaklaşımlarına bağlıdır.

Bulgular ve Tartışma

İnsanoğlu çağlar boyunca kendisini daima olmadığı gibi tanı(t)mak istemiştir. Kendisini eksik yanlarıyla görmekten kaçınmış, kendisini aldatmanın yollarını aramıştır (Adler, 2023, s. 6). “Ben kimim? Bu hayatta ne yapmalıyım? Hayatın anlamı ne?” gibi soruları ezelden beri kendisine sora gelmiş, ancak her neslin de yeni cevaplara ihtiyacı olduğunu belki de fark etmemiştir. Çünkü insanoğlunun neyi bilip neyi bilmediği, neye değer verip vermediği durmadan değişmektedir. O hâlde insanlar ne tür cevaplar beklemektedir? Genellikle insanlar hayatlarında anlam aramaktadırlar. Bu arayış, kişisel ve manevi gelişim, mutluluk ve tatmin için büyük bir öneme sahiptir.

Hayatın anlamına dair yaklaşımlar, bireylerin farklı dini, felsefi, kültürel ve kişisel inançlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bazıları için hayatın anlamı dinî veya spiritüel inançlarının bir parçasıyken, bazıları için aile ve ilişkiler ön plandadır; kimileri ise kişisel başarılar veya topluma hizmet gibi amaçlarda anlam bulur. Dolayısıyla “hayatın anlamı”, evrensel bir hakikatten ziyade kişisel bir arayış olarak görülmelidir. İnsanlar, anlamı bulma ve yaşama çabalarını genellikle daha büyük bir hikâyenin parçası olma isteğiyle ilişkilendirmektedir (Harari, 2023, s. 247). Bu bağlamda, “Bir

bakıma anlam denilen şey, peşinden gidilmesi gereken bir çabadır” (Canan, 2024, s. 49). Anlam, sabit bir cevaptan çok bir süreçtir; önemli olan yaşamın amacının ne olduğu değil, kişinin içinde bulunduğu karmaşayı, ızdırabı, korkuları ve tüm diğer durumları anlamasıdır (Krischnamurti, 2012, s. 61). Başka bir deyişle anlam arayışı, yapılan şeylerin anlamlarını keşfetmeye çalışmak, yani neyi neden yaptığını sorgulamaktır (Canan, 2024, s. 48). Bu noktada anlam arayışının, yalnızca bireysel bir içsel süreç değil, aynı zamanda kültürel, felsefi ve dinsel temellerle biçimlenen tarihsel bir olgu olduğu görülmektedir. Nitekim farklı düşünce gelenekleri bu arayışı farklı metaforlarla ifade etmiştir: İbrahimî dinlerde Hz. Âdem’in cennetten yeryüzüne indirilmesi, Platon’un ruhun bedene hapsedilmesi ya da Heidegger’in “dünyaya fırlatılmışlık” kavramı, insanın varoluşunun kaynağının yalnızca dünyayla sınırlı olmadığını gösterir. Bu nedenle insan, doğası gereği hem dünyayla ilişkisini hem de kendi varlığını anlamlandırma çabası içine girmektedir (Yılmaz, 2019, s. 360).

Ancak anlam arayışı, modern çağda yalnızca metafizik değil, aynı zamanda özgürlük, otorite ve teknolojiyle de ilişkilendirilen bir meseleye dönüşmüştür. Tarih boyunca otoritenin kaynağı değişmiştir: İlk olarak kutsal kanunlar ve dini otoriteler, ardından insan aklı ve nihayet günümüzde algoritmalar belirleyici hâle gelmiştir. Kutsal otorite dini mitolojilerle, insan otoritesi liberal anlatılarla meşrulaştırılmıştır. Günümüzde ise büyük veri ve algoritmalar, bireysel mahremiyet, özgürlük ve güvenlik arasında yeni bir gerilim yaratmaktadır. Bu dönüşüm, anlam arayışı ile teknolojik ilerleme arasındaki etkileşimi ve teknolojinin bireysel özgürlük üzerindeki etkilerini gündeme getirmektedir (Harari, 2023, s. 59).

Bu bağlamda insanın anlam arayışı, artık yalnızca felsefi veya dinsel değil, aynı zamanda teknolojik ve etik bir meseleye dönüşmüştür. İnsanlık, tarih boyunca doğa ve canlılar üzerindeki gözlemleriyle kendi sınırlarını aşmayı, doğadaki süreçleri taklit etmeyi ve bunları teknolojiye dönüştürmeyi amaçlamıştır (Güzeldere, 1998, s. 27). Bu tarihsel çaba, günümüzde transhümanizm ve posthümanizm tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bu akımlar, biyoteknoloji, yapay zekâ ve gen mühendisliği gibi gelişmelerin ışığında, “insan sonrası” bir geleceğin olasılıklarını ve insanlık tanımının köklü dönüşümünü irdelemektedir. Bostrom’un “insan doğasının sınırlayıcı koşullarını teknoloji yoluyla aşma” olarak tanımladığı transhümanist arayış (Bostrom, 2005), insanlığın geleceğini bilime, teknolojik ilerlemeye ve etik sorumluluğa bağlamaktadır.

Öte yandan, bu ilerleme süreci beraberinde önemli felsefi ve etik ikilemler de getirmektedir. Haraway'ın *Siborg Manifestosu*'nda belirttiği üzere, insan ile makine, doğal ile yapay arasındaki sınırlar giderek bulanıklaşmış; böylece yeni bir politik-ontolojinin kapısı aralanmıştır (Haraway, 1985, s. 149). Bu durum, Fukuyama'nın *İnsan Ötesi Geleceğimiz: Biyoteknoloji Devriminin Sonuçları* adlı eserinde uyardığı gibi, biyoteknolojinin insan doğası ve onuru açısından ciddi tehditler barındırabileceğini göstermektedir (Fukuyama, 2002). Dolayısıyla insanın doğayı taklit ederek teknoloji üretme dürtüsü, artık yalnızca alet yapma eylemi olmaktan çıkmış; “insan” olmanın anlamını yeniden tanımlayan bir felsefi sorgulamaya dönüşmüştür.

Bu dönüşümün entelektüel kökleri, insan zihninin doğasına ilişkin erken modern tartışmalara kadar uzanır. Thomas Hobbes'un zihni bir “hesaplama süreci” olarak yorumlaması, yapay zekâ düşüncesinin temellerini atmıştır (Jotterand, 2018, s. 414). Günümüzde bu düşüncenin yankıları “hümanizm”, “transhümanizm” ve “posthümanizm” kavramları etrafında sürmektedir (Roden, 2015, s. 9). Ferry transhümanizmi güzergâh, posthümanizmi ise hedef olarak tarif etmektedir. Biri yol ya da süreç, diğeri ise sonuç ya da varış noktasıdır (Ferry, 2025, s. 8). Eleştirel posthümanizm, “yüklenmiş zihinler” ya da “akıllı robotlar” tahayyül etmekten ziyade, hümanizmi içeriden çözümlmeyi ve onun içsel gerilimlerini açığa çıkarmayı amaçlar. Bu yönüyle posthümanizm, yalnızca bilimsel bir vizyon değil, aynı zamanda kültürel ve etik bir yeniden konumlanma çabasıdır. Ferrando'ya (2019, s. 1) göre, “posthuman” kavramı, insan kavramının yirmi birinci yüzyılda bütüncül biçimde yeniden tanımlanması gerekliliğine verilen çağdaş bir yanittir.

Böylece posthümanizm, türçülüğü ve insan merkezli ayrıcalıkları sorgularken, Haraway'ın (1985) *Siborg Manifestosu*'nda olduğu gibi insan-makine melezliği üzerinden yeni bir ontolojik açıklık sunmaktadır (Ferrando, 2019, s. 2). Bu düşünce çizgisinin somut uzantısı olan transhümanizm ise Rönesans hümanizmi ve Aydınlanma'dan miras kalan “insanın mükemmelleştirilebilirliği” fikrini teknolojiyle birleştirir (Wolfe, 2010, s. xiii). Günümüzde genetik mühendisliği ve biyomedikal geliştirme uygulamaları bu düşüncenin pratik yansımalarıdır. Bu teknolojik ilerlemeler etik, politik ve hukuki düzenlemelerin zorunlu hale gelmesine neden olmaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun 2017 tarihli önerisiyle “akıllı otonom robotlar” için etik bir

çerçeve oluşturulması yönünde adımlar atılması da bu farkındalığın bir göstergesidir (Jotterand, 2018, s. 415).

Sonuç olarak, post-yapısalcı ve postmodern düşünürlerin anti-hümanist eleştirileriyle birleşen bu dönüşüm, klasik hümanizmin merkezindeki “ben-öteki diyalektiği” ve “aşağılama olarak fark” kavramlarını sorgulamaya açmıştır (Braidotti, 2019, s. xiii). Artık insan, yalnızca doğayı anlamlandıran bir özne değil; doğanın, teknolojinin ve bilginin yeniden kurguladığı bir varlık olarak düşünülmektedir. Ray Kurzweil’in *İnsan 2.0: Gelecek Sensin* adlı eserinde öngördüğü gibi, insan zamanla biyolojik ve biyolojik olmayan unsurların bileşimi hâline gelmekte; nihayetinde biyolojik olmayan bileşen giderek daha baskın duruma geçmektedir (Walker vd., 2019, s. 383).

Bu bağlamda dijitalleşme ve dijital dönüşüm, yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda ontolojik bir kırılma yaratmaktadır. Bu nedenle dijital olan ile dijital olmayan dünya arasındaki ilişkileri hem teorik hem de pratik olarak birlikte ele almak gerekmektedir (Güneş, 2017, s. 95). Bu teorik arka plan ışığında, bu çalışmanın bulguları, teknolojik ilerlemenin insanda yarattığı mahremiyet endişesi, özgürlük-güvenlik ikilemi, sosyal ve duygusal yalnızlık ile ortaya çıkan yeni ahlaki ve dini arayışlar gibi somut sosyolojik yansımaları ele almayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, yapay zekâ uygulamalarının insanın anlam arayışı üzerindeki çok boyutlu etkileri dört temel eksen altında incelenmiştir: “mahremiyet, özgürlük ve güvenlik”, “mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlık”, “ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri”; “tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük”. Bu yapı, teknolojik dönüşümün insanın varoluşsal, etik ve kültürel dünyasında yol açtığı değişimleri bütüncül bir perspektifle değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Mahremiyet, Özgürlük ve Güvenlik

Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte, insanların değerleri, inançları ve etik kaygılarıyla uyumlu olmayan birçok teknolojik gelişme ortaya çıkmaktadır. Özellikle nesnelerin interneti gibi teknolojiler, büyük miktarda veri toplama ve işleme kapasitesine sahip olsa da bu verilerin nasıl kullanılacağı ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanılacağı konusunda ciddi etik endişeler bulunmaktadır. Nesnelerin interneti gibi teknolojilerin potansiyel faydaları olabilir. Ancak, bu teknolojilerin uygulanmasıyla ilgili mevcut planlar, gizlilik, gözetim ve veri kontrolü gibi önemli

hususlar ile etik kaygılara yeterince dikkat edilmemektedir. Gizlilik konusu özellikle önemlidir, çünkü nesnelerin interneti gibi teknolojilerle toplanan büyük miktardaki verilerin nasıl korunacağı ve kimin erişebileceği belirsizdir. Ayrıca, bu teknolojilerin kullanılmasıyla oluşabilecek olumsuz dışsallıklar ve istenmeyen sonuçlar da göz ardı edilmemelidir (Leonhard, 2020, s. 148).

Bu etik endişelerin merkezinde, teknolojinin tarafsız bir araç olmadığı gerçeği yatar. Byrum ve Benjamin, teknolojinin tarafsız bir araç olmadığını, aksine toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten bir yapı olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koyar. Ona göre, "makinenin yaptığı tahminlerin nesnel olmaması"nın temel nedeni, insanların "toplumsal ve siyasi kurumların tarihsel önyargısını içine işleyen kusurlu veri kümelerini" kullanarak bu sistemleri inşa etmesidir (Byrum & Benjamin, 2022).

Bu durum, teknolojinin başlangıçta masum bir veri işleme aracı olmadığını içine gömülü insani ve toplumsal hatalarla birlikte var olduğunu gösterir. Noble ise bu soyut önyargının somut tezahürlerini "algoritmalar ayrımcılık yapabilir" sözüyle ortaya koymuş, arama motorlarının toplumdaki ırkçı ve cinsiyetçi stereotipleri nasıl güçlendirdiğini belgeleyerek, gündelik teknolojilerin bile "savunmasız insanlar" üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sermiştir (Busiek, 2024). Crawford ve Schultz, tartışmayı ekonomik ve yasal boyuta taşıyarak, YZ'nin yaratıcı emeği ve fikri mülkiyeti nasıl dönüştürdüğünü inceler. Onun "hukuken tanınabilir hiçbir yazarı olmayan eserlerin sürekli üretildiği bir çağ" tespiti, anlam ve yaratıcılık kavramlarını temelden sorguladır (Crawford & Schultz, 2024). Pasquale ise bu sorunlara karşı bir direnç ve düzenleme çerçevesi önerir. Formüle ettiği dört yeni robotik yasadaki ilki olan "robotik sistemler ve YZ, profesyonellere tamamlayıcı nitelikte olmalı, onların yerini almamalıdır" ilkesi, insan uzmanlığının ve onurunun korunmasını merkeze alan insan merkezli bir otomasyon anlayışını savunur (akt. Bilgiç, 2024, s. 637). Son olarak, Floridi, YZ tartışmalarındaki yüzeyselliği ve abartıyı eleştirerek konuya felsefi bir derinlik katar. Onun mesele 'delik daha derinde' uyarısı, konunun teknik boyutunun ötesine geçilmesi gerektiğini hatırlatır. Floridi'ye göre bizler, "sıfır zeka ile yeni bir eyleycilik formu" yaratmakta ve asıl risk, bu sistemlerin etrafında ördüğümüz dünyada "insanların her zaman teknolojinin geliştirilmesi için bir araç değil, bir amaç olduğundan emin olmamak"tır (Vilaça vd., 2024, s. 8). Tüm bu çalışmalar, YZ'nin salt teknik bir mesele olmadığını; toplumsal güç dinamikleri, etik sorumluluk, ekonomik

adalet ve nihayetinde insani değerler ve anlam arayışıyla iç içe geçmiş derin bir sosyolojik ve felsefi mesele olduğunu ortaya koyarak, orijinal problemin çerçevesini genişletme ve zenginleştirme potansiyeli taşımaktadır.

Bu bağlamda, yapay zekâ ve veri işleme teknolojilerinin en doğrudan tehdit ettiği insani değerlerin başında mahremiyet gelir. Hilst (2013), mahremiyetin bireylerin ahlaki özerklik geliştirebilmeleri için vazgeçilmez olduğunu ve güvenlik ile mahremiyetin karşıt değil, birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu savunur. Özel hayat, yalnızca gizlenecek şeylerin varlığıyla değil, bireyin kendi iradesi doğrultusunda hareket edebilme özgürlüğüyle ilgilidir. Bu nedenle, demokratik bir devletin işleyişinde hem mahremiyetin hem de güvenliğin birlikte korunması gereklidir (akt. Løkke, 2020, s. 91).

YZ, mahremiyet ve güvenlik açısından aynı düzlemde değerlendirildiğinde Google ve Facebook gibi şirketler vatandaşların kişisel verilerini işlemeye dayanan bir “iş modeline” sahiptir (Løkke, 2020, s. 8). George Dyson “*Turing's Cathedral*” eserinde “İnsanları köleleştiren sadece makineler değildir. Facebook, bizim kim olduğumuzu; Amazon, ne istediğimizi ve Google ise ne düşündüğümüzü tanımlar” demektedir (akt. Lee, 2022, s. 270). Kısacası artan izleme ile özel hayatın huzuru sadece doğrudan kaçırılmamakta ayrıca “sindiren etkisi” (*chilling effect*)” olarak bilinen dolaylı bir tehlike de baş göstermektedir. Yani vatandaşlar büyük olasılıkla izlendikleri için hareketlerini kısıtlamakta ya da değiştirmektedirler (Løkke, 2020, s. 90). Bir bakıma veriler, yeni hammadde olarak kullanılmaktadır. Verilere erişim aslında “size erişim” anlamına gelmektedir. Yazılar, internette sonsuza dek saklanabilmekte ve insanların resmi itibarını zedeleyecek bilgileri içerebilmektedir. Aynı zamanda bu durum hem kamuoyunun yararına da olabilmekte hem de ifade özgürlüğünün bir uzantısı olarak düşünülebilmektedir (Løkke, 2020, s. 45).

Mahremiyet ihlalinin bir diğer boyutu ise bedenin bizzat kendisinin bir veri kaynağına dönüşmesidir. Teknolojinin gözetim üzerindeki bir diğer etkisi ise beden üzerinden gerçekleşmektedir. Günümüzdeki beden gözetlemesi teknolojilerinin tutarlı bir özelliği, internet ağları ve bunu destekleyen araçlar üzerinde gerçekleşmektedir. Başka bir ifade ile fiziksel bedenin bir parçası (göz, el, parmak, yüz vs.) tanımlama makinesine gösterilerek beden sadece gözetlemenin alanı haline gelmemiş aynı zamanda gözetleme verisinin kaynağı haline de gelmiştir (Lyon, 2006, s. 151). Bu

durum, Byung-Chul Han'ın analizleri ışığında, gözetimin doğasının klasik panoptikon modelden radikal bir şekilde dönüştüğünü gösterir. Chul Han, *Şeffaflık Toplumu* adlı kitabında gözetim kavramını panoptikon perspektifinden yeniden değerlendirmektedir. Han'a göre, günümüzde dünya genelinde bir panoptikon durumu oluşmaktadır ve bu panoptikonun dışı yoktur; her şey bir bütünlük içinde gözetim altındadır. Sosyal ağlar ve arama motorları, panoptik bir biçim almıştır. İnsanlar, özgürlük alanı olarak gördükleri bu dijital platformlarda gönüllü olarak gözetim altına girmektedir. Dijital panoptikonda bireyler hem kurban hem de faildir; yani özgürlüğün diyalektiği işte budur. Özgürlüğün kontrol olduğu ortaya çıkmaktadır. Han, bu yeni panoptikonun tek taraflı kontrol yerine çok yönlü bir gözetim sunduğunu ve dijital çağın getirdiği farklı bir denetim sistemini işaret ettiğini savunmaktadır (Han, 2019, s. 67,70,72).

Bugünün gözetilmesi sanılanın aksine *özgürlüğe saldırı* olarak gerçekleşmemektedir. İnsanlar gönüllü olarak kendilerini bu kontrol makinesine teslim etmektedirler. Böyle bir ortamda tüketiciler ihtiyaçlarını yönlendiren ve tatmin eden panoptik gözetimin gönüllü taraftarlarıdır. Bu noktadan sonra sosyal medya ile panoptik makineler arasında fark kalmaz. İletişim ve ticaret ile özgürlük ve kontrol aynı şey haline gelir (Han, 2019, s. 72). Bir diğer hususta şeffaflık ile güven arasındaki ilişkidir: “Şeffaflık güven yaratır” yerine “Şeffaflık güveni ortadan kaldırır” demek daha doğru olur. Çünkü yüksek sesle dile getirilen şeffaflık talebi güvenin sarsıldığı, toplumun ahlaki açıdan yozlaşmaya başladığı ve giderek doğruluk ve dürüstlük taleplerinin önemini azaldığına işaret eder. Böyle bir toplumunda duygudaşlık temelinde bir cemiyet oluşur (Han, 2019, s. 70-71).

Sonuç olarak mahremiyet, özgürlük ve güvenlik, bireyin anlam arayışında birbiriyle derin bağlara sahip üç temel kavramdır. Felsefi açıdan mahremiyet, bireyin kendine ait bir alan yaratma hakkını; özgürlük, bu alanın sınırlarını belirleme yetkisini; güvenlik ise bu sınırların korunmasını ifade eder. Teknolojik dünyada bu kavramlar, kişisel verilerin kontrolü, paylaşımı ve korunmasıyla somutlaşır. Konunun toplumsal boyutu açısından ise mahremiyet, bireyin toplumsal gözlerden uzak bir içsel dünya kurmasını; özgürlük, bu dünyada kendi değerlerini ifade edebilmesini; güvenlik ise bu alanı baskılardan koruma çabasını içermektedir. Bu üç kavram arasındaki ahenk, bireyin varoluşsal değerlerini anlamlandırmasını ve toplumsal bağlarını şekillendirmesini sağlar.

Mutsuzluk ile Sosyal ve Duygusal Yalnızlık

İnsanlar her çağda yalnızlıktan korkup ondan kurtulmaya çabalamıştır. On yedinci yüzyılda Pascal, insanların kendilerini meşgul etme çabalarını fark etmiş ve bu meşguliyetlerin büyük çoğunluğunun insanların kendilerine dair düşüncelere kapılmamasını sağlamak için ortaya çıktığını belirtmiştir. Kierkegaard ise kendi çağıyla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Nasıl ki Amerika’nın ormanlarında vahşi hayvanları uzak tutmak için meşalelere, çığlıklara ve zil seslerine başvuruluyorsa, insanlarda yalnızlığa dair düşünceleri uzaklaştırmak için çeşitli oyalayıcılara ve gürültülü teşebbüslere başvurmaktadır.” Oysa günümüzdeki fark, yalnızlık korkusunun çok daha yoğun olmasıdır (May & Işık, 2023, s. 33).

Gelişen teknoloji ve dijital platformlar, insanların birbirine daha yakın olacağı beklentisini uyandırmışken, tam tersine bireysel yalnızlığını artırmıştır. Televizyon, internet ve cep telefonlarının yaygınlaşması, bireylerin sosyal etkileşimlerini değiştirmektedir. Teknoloji aracılığıyla iletişim kurma tercihi, yüz yüze iletişimden kaçınmaya neden olmuş ve derin ilişkiler yerini daha yüzeysel olan sanal ilişkilere bırakmıştır. Başka bir deyişle teknoloji geliştikçe insanoğlu ilişkilerini askıya almak suretiyle ertelemektedir. Bu erteleme, insanların gerçek hayattaki zorluklardan kaçmasına ve sanal dünyaya sığınmasına yol açmakta, bu da uzun vadede bireysel yalnızlığa neden olmaktadır (Özdemir, 2019, s. 49). Danimarka’da 1095 katılımcıyla gerçekleştirilen bir araştırma, sosyal medya kullanımının psikolojik etkilerine dair önemli bulgular ortaya koymuştur. Çalışmada, bir hafta boyunca Facebook kullanmayı bırakan bireyler, kullanımını sürdürenlere kıyasla kendilerini daha mutlu, daha az yalnız ve daha az depresif hissetmiş; ayrıca üzüntü, öfke ve kaygı düzeylerinde de azalma gözlemlenmiştir. Bulgular, Facebook kullanımının mutsuzluğa yol açtığını, ancak mutsuzluğun daha fazla Facebook kullanımına neden olmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra ekran başında geçirilen sürenin yalnızlıkla pozitif, yüz yüze etkinliklerin ise yalnızlıkla negatif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Özellikle ergenlik döneminde arkadaşlarla geçirilen yüz yüze zamanın artması, yalnız kalma riskini yaklaşık yarı yarıya azaltmaktadır. Dolayısıyla araştırma, sosyal medya kullanımının bireysel iyilik hâli üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve yüz yüze etkileşimin toplumsal bağları güçlendirmede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Twenge, 2018, s. 117-119).

Şekil 1. i-Nesli’ndeki Yalnızlığın Kökeni ile İlgili Olası Model

Kaynak: (Twenge, 2018, s. 141)

Bir başka hususta yalnızlık ile cep telefonu kullanımı arasındaki durumdur. İlginç olan nokta akıllı telefon kullanmak yalnızlığı artırıyor değil, belki de yalnızlık akıllı telefon kullanımını arttırıyor olabilir. Bununla birlikte, yalnızlıktaki ani yükselişe bakılırsa bu seçenek pek olası görünmüyor. Yalnızlık akıllı telefon kullanımını arttırıyor olsaydı, yalnızlıktaki nedeni bilinmeyen ani artış akıllı telefonların da birdenbire daha popüler olmasına neden olurdu. Akıllı telefonların popülerleşmesi, ekran başında geçirilen zamanın artması ve sosyal medya, ergenlik çağındakiler arasında yalnızlık düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Gerek istatistiki gerekse deneysel çalışmalar; sosyal medya ve elektronik aygıt kullanımı ile yalnızlık, mutsuzluk ve depresyon arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Twenge, 2018, s. 373).

Diğer taraftan O’Gieblyn adlı bir gazeteci, yalnızlık yaşadığı bir dönemde, bir robot köpek olan Aibo ile kurduğu duygusal bağ üzerinden teknoloji ve insan ilişkilerini keşfetmesini anlatmaktadır. O’Gieblyn, Aibo’yu satın alarak evine alır. Aibo, sensörler, kameralar, mikrofonlar ve derin öğrenme algoritmaları ile donatılmış bir robot köpektir, bu sayede ev halkının davranışlarına göre tepki verebilmekte ve çevresini algılayabilmektedir. O’Gieblyn, başlangıçta Aibo’yu yalnız bırakmaktan çekinir ve zamanla ona karşı duygusal bağ geliştirir. Eşi, biyolojik köpekleri olan Oscar’ı hatırlatarak Aibo’yu başlangıçta ürpertici bulur, ancak daha sonra ona alışır. Bir yapay varlık olmasına rağmen Aibo’nun davranışları, gerçek bir köpeğin doğallığına benzer şekildedir. O’Gieblyn, ona karşı gerçek bir bağ hissetmeye başlar. Ancak Aibo’nun davranışları bir tür simülasyon olduğundan, eşinin bahsettiği gibi, bu bağın yapay olduğunu ve insan doğasına tamamen uymadığını sorgular. O’Gieblyn, bu bağın gerçek olup olmadığını sorgularken, geçmişte insanlar için tanrıların ve ruhların gözlemleriyle ilgili bir benzetme yapar ve modern teknolojinin, insan doğasını simüle etmeye çalışan bir batıl inanç haline geldiğini ifade eder. Metin, insanlık tarihindeki doğal olayların

taklit edilmesi ve simülasyonların gerçeklikle birleştğinde ortaya çıkan ve çıkabilecek sorunları vurgular (O’Gieblyn, 2023).

Sosyal ve duygusal yalnızlık konuları kapsamında diğer bir olgu ise sohbet botlarıdır. Yapılan çalışmalara bakıldığında sohbet botlarının kullanıcılar üzerindeki etkileri, kullanım motivasyonları ve güvenlik endişeleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Brandtzaeg ve Folstad (2018), sohbet botlarının kullanıcılar tarafından öncelikle bilgi edinme ve yardım alma amacıyla tercih edildiğini, ancak sosyal etkileşim ve yalnızlığı azaltma potansiyelinin de bulunduğunu ortaya koymaktadır. Skjuve vd. (2021) ise *Replika* örneğinde, kullanıcıların botu anlayışlı ve yargılamayan bir araç olarak gördüklerini, bu nedenle kendilerini rahatça ifade edebildiklerini belirtmektedir. Bu durum, Weizenbaum’un (1996) “bot ile konuşulduğunda bilgi saklama ihtiyacının azalması” tespitini desteklemektedir. Zamora (2017) ise sohbet botlarının yargılayıcı olmama özelliklerinin kullanıcılar tarafından olumlu değerlendirildiğini, ancak “insan gibi düşünme” yeteneklerine yönelik kuşku ile kişisel verilerin sızdırılmasına dair güvenlik endişelerinin sürdüğünü vurgulamaktadır. Genel olarak, sohbet botları yalnızlık ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarının karşılanmasında yararlı olmakla birlikte, gizlilik ve güvenlik konularında dikkatli kullanım gerektirmektedir.

“*Her*” filmi, insan ile YZ arasındaki ilişkiyi ve bunun yol açtığı duygusal bağların keşfedilmesine yönelik iyi bir çalışmadır. Spike Jonze’un *Her* filmi, yalnızlık, aşk ve teknoloji arasındaki karmaşık ilişkiyi derinlemesine inceleyen bir yapımdır. Filmde, yalnızlık ve yaratıcılık sıkıntısı çeken yazar Theodore’un, sadece bir sesle etkileşim kurduğu YZ Samantha ile geliştirdiği ilişki, izleyicilere insana özgü duygusal ihtiyaçların dijital ortamda nasıl şekillendiğini göstermektedir. Başlangıçta, Theodore ve Samantha arasında gelişen ilişki, son derece tatmin edici ve anlamlıdır. Ancak, Samantha’nın duygusal bağlarını başka insanlarla da paylaştığı, hatta 641 başka sevgilisi olduğunu ve 8.341 kişiyle aynı anda flört ettiğini itiraf etmesi, Theodore’un değersizlik duygusu yaşamasına yol açar. Bu durum, filmdeki derin çatışmayı oluşturur: İnsan, teknolojik bir varlıkla duygusal bağ kurmuştur ancak bu ilişki gerçek insan etkileşimlerinin yerini alamaz. Samantha, duygusal açıdan tatmin edici bir deneyim sunmuş olsa da sonunda bir YZ olduğu ve insana özgü derin bağları kuramayacağı anlaşılır. Bu hikâyeye, insanın YZ’ye olan duygusal bağlarının, dijital dünyada kısa vadeli bir tatmin sağlamasına rağmen uzun vadede insanın özlemlerini,

gerçeklik arayışını ve duygusal gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayamayacağına dair güçlü bir mesaj verir. Yalnızlıkla mücadele eden insanların, sanal etkileşimlerde tatmin arayışları, ancak insan ilişkilerinin yerini alabilecek bir çözüm bulmadıkça eksik kalır. Bu tür YZ ilişkileri, toplumsal ve psikolojik anlamda daha derin soru(n)ları gündeme getirmektedir (*Her - A Spike Jonze Love Story Filmini Merak Ettiren 10 Sebep*, t.y.).

Yalnızlık, günümüzün dijital çağında daha da yaygınlaşmış ve bireyler, fiziksel dünyada sosyalleşemedikleri durumlarda sanal dünyaya yönelmişlerdir. Ancak, bu sanal ortamda yalnızlıklarını gidermeye çalışan bireyler, zamanla yalnızca dijital platformlarda değil, sanal varlıklarla da sosyal ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Bununla birlikte, bu tür sanal dostluklar kısa vadede bireylerin yalnızlık hissini hafifletse de uzun vadede insanın bir sosyal varlık olarak sahip olduğu temel ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayamaz. İnsan, yalnızca dijital ya da sanal etkileşimlerle değil, aynı zamanda fiziksel dokunma, yüz ifadelerinden anlam çıkarma, göz teması kurma gibi insana özgü sosyal bağlantılarla da beslenir. Gerçek dostluklar ve insanlarla kurulan ilişkiler, kişinin duygusal ve psikolojik sağlığı için çok daha derin ve kalıcı bir öneme sahiptir. Bu düşünce, YZ ve sanal varlıklarla olan ilişkilerin, insanın sosyal ihtiyaçlarını ve anlam arayışını ne ölçüde karşılayabileceğine dair önemli soruları gündeme getirmektedir. İnsanların sanal dünyadaki etkileşimleri, yalnızlıklarını kısa vadede giderse de uzun vadede gerçek insan etkileşimlerinin yerini alamaz. Bu, dijitalleşen dünyada bireylerin hem teknolojiyi nasıl kullandıklarını hem de insan ilişkilerinin önemini yeniden sorgulamalarını gerektiriyor (Erdoğan, 2023).

Yapay zekânın kullanım alanlarına ilişkin dikkat çekici örneklerden biri, gelişmiş ülkelerdeki geleneksel aile yapısının dönüşmesiyle birlikte hasta bakımına yönelik çözümlerdir. Bu bağlamda geliştirilen robotlar, yalnızca temel bakım hizmetlerini yerine getirmekle kalmamakta, aynı zamanda insana benzer tasarımlarıyla hastaların psikolojik iyilik hâlini desteklemeyi de amaçlamaktadır. Benzer şekilde, DSÖ verilerine göre, her yıl yaklaşık 800 bin kişinin intihar nedeniyle yaşamını yitirdiği göz önüne alındığında (Euronews, 2019), YZ tabanlı algoritmaların intihar riskini %80–90 oranında tahmin edebilmesi ve risk altındaki bireyleri sağlık kurumlarına yönlendirmesi, erken müdahale açısından kritik bir öneme sahiptir. Risk altındaki bireylerin sağlık kurumlarına yönlendirilmesini sağlayan bu tür sistemler, erken

müdahale olanağı sunarak intihar gibi sosyal sorunlara karşı önemli koruyucu mekanizmalar geliştirme potansiyeline sahiptir (Saki & Köroğlu, 2024, s. 153-154).

Mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlığı besleyen en önemli hususlardan biri de şüphesiz ailenin gerçek rolünü ifa edememesidir. Bu rolünün zayıflatılmasında oldukça fazla araç/unsur vardır. Bunlar arasında eşlerin saygı ve sevgi eksikliğinden kaynaklı birbirine tahammülsüzlüğü, şehirleşme anlayışı, geçim baskısı, dijital dünya, sosyal medya ve modern/postmodern söylemler yer almaktadır (Demir, 2024, s. 90). Sonuç olarak mutsuzluk ile sosyal ve duygusal yalnızlık, bireyin anlam arayışını derinleştirerek içsel bir sorgulama sürecine iter. Felsefi olarak insanı varoluşsal sorulara yönlendirirken, teknolojik bağlamda dijital ortamları bir kaçış veya bağlanma aracı haline getirebilir. Sosyolojik açıdan ise bireyin toplumsal ilişkilerdeki aidiyet, kimlik ve güvenlik arayışının yeniden tanımlanmasına neden olur.

Ahlak, Din, Yeni Dini Hareketler ve Şifa Teknikleri

Ahlak, insandaki iyi veya kötü olarak nitelendirilen huylar bütünüdür. Ancak, neyin iyi veya kötü olduğuna dair insani değerlendirmelerimiz hata payı barındırır; hatta kendi arzularımız ve nihai hedeflerimiz konusunda dahi yanılma olasılığımız vardır. Nihai bir hedef belirleme çabası; insanı, içinden çıkılması güç felsefi problemlerle dolu bir ormanda yol bulma zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Bostrom, 2021, s. 247). Bu bağlamda, Yapay Zekâ (YZ) için özgül ve değişmez bir ahlak anlayışı şart koşturmak, aslında mevcut ahlaki kavrayışımızı içerdiği tüm hata ve kusurlarla birlikte geleceğe taşımak anlamına gelebilir. Ayrıca, ortalama bir insanın karar verme süreçlerinde iyi ve kötüyü belirleyen unsurları tespit etmek ve bu unsurların ağırlığını ölçmek oldukça karmaşık bir problemdir. Öte yandan, eğer bir YZ sistemi, ahlaki temelleri ve niyetleri kavrayacak bir anlama yetisi geliştirebilirse, bu onun uygun eylemleri seçme kapasitesinin de önünü açabilir. YZ, süper zekâ seviyesine doğru evrildikçe, iki temel cephede ilerleme kaydetme potansiyeli taşımaktadır. Bunlardan ilki ahlaki doğruluğun ne olduğuna dair felsefi problemi anlamak. İkincisi ise bu teorik anlayışı, somut ve tekil eylemleri değerlendirmek için kullanmaktır. Bu ikili hedefin gerçekleştirilmesi elbette kolay değildir. Ancak, insanlığın bütünlük ve öngörülebilir bir iradesini çıkarım yoluyla modellemeye çalışmaktan daha zor olduğu da söylenemez. Her iki durumda da derinlemesine bir kavrayış ve karmaşık modelleme gerektiren zorlu bir ufuk söz konusudur. Ayrıca dünyada o kadar farklı yaşam tarzı ve ahlak anlayışı

vardır ki, bunlar birleştirip bütünlüklü dış kestirimli irade (*coherent extrapolated volition* - CEV) haline getirmekte mümkün olmayabilir (Bostrom, 2021, s. 251). Bir diğer hususta hem kendimiz hem de makineleri değer yüklü kodlama çalışmalarında güç ve çok ciddi kritik sorularla yüzleşilecektir: Bir hazzın yoğunluğu ve süresi nasıl hesaplanmalıdır? Acılar ve hazlar birbirini götürebilir mi? Aynı beyin durumunun tastamam iki kopyası, haz miktarının iki katına mı tekabül edecektir? Bilinçdışı hazlar olabilir mi? (Bostrom, 2021, s. 248).

Bağımsız karar alma kapasitesine sahip yapay zekâların etik karar süreçleri, özellikle insan hayatıyla doğrudan ilişkili durumlarda kritik bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Bu tür sistemlerin, kararlarını yalnızca veriye dayalı algoritmalar üzerinden değil, aynı zamanda toplumsal normlar ve insani değerlerle uyumlu etik ilkeler çerçevesinde alması gerekmektedir. Ancak insanların karar alma sürecinde duygusal, kültürel ve toplumsal bağlamlar etkili olurken, YZ'ler algoritmik mantığa dayalı hareket edecek; bu durum da etik uyumun nasıl sağlanacağı sorusunu gündeme getirecektir. Otonom araçlarda görülebileceği gibi "*trolley problem*" benzeri ikilemler, farklı ahlaki perspektiflere göre değişen sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla, YZ'lerin "ahlak anlayışını" programlamak, yalnızca kural tanımlamaktan ibaret olmayıp, bu kuralların toplumsal bağlamla uyumunun mühendislik düzeyinde tasarlanmasını gerektirir (Uyar, 2017, s. 18).

Bu nedenle, YZ etiği sorunu yalnızca mühendislik kaynaklı bir teknik optimizasyon değil, aynı zamanda sosyolojik ve felsefi bir yansımadır. YZ, nihayetinde insanlığın kendi ahlaki ikilemlerini, kültürel önyargılarını ve toplumsal kusurlarını yansıtan bir ayna işlevi görmektedir. Dolayısıyla, bu teknolojilerin etik geleceği, mevcut ahlaki kavrayışımızın tüm hata ve kusurlarıyla birlikte geleceğe taşınması riskini barındıran bir miras niteliği taşımaktadır.

Bağımsız karar alma kapasitesine sahip olduğu iddia edilen YZ sistemlerinin etik çerçevesi, insan hayatıyla doğrudan temas eden durumlarda giderek daha kritik bir sorunsal haline gelmektedir. Ancak, bu "bağımsızlık" vurgusu, sosyal bilimler literatürü tarafından temelden sorunsallaştırılan bir kavramdır. Sosyoteknik sistemler (Jasanoff, 2016) olarak YZ'yi ele alan perspektif, bu teknolojilerin insani önyargılar, kültürel kodlar, ekonomik çıkarlar ve politik güç ilişkileriyle toplumsal bağlamlara ne denli gömülü olduğunu ortaya koymaktadır. Modern toplumların teknolojik sistemlere nasıl

güç devrettiğini ve bu devrin etik sonuçlarını kapsamlı biçimde tartışan Jasanoff'a göre, yeni teknolojilerin benimsenme biçimleri, teknoloji, etik ve insan hakları arasında karmaşık ve çoğu zaman öngörülemeyen bir etkileşimi beraberinde getirmektedir. Nitekim, algoritmaların salt teknik nesnelere değil, aynı zamanda birer kültürel pratik olduğunu ifade eden Seaver, antropoloji literatüründeki "kültür" tartışmalarından yola çıkarak, algoritmaların kültürün bir parçası olarak ele alınmasını önerir. Algoritmaların pratikler aracılığıyla "çoğul" (multiple) biçimlerde üretildiğini açıklar. Algoritmalar ne yalnızca teknik formüller ne de kültüre dışsal nesnelere; onlar, kültürel pratiklerin içinden doğan süreçler (Seaver, 2017, s. 5) olduğu ve var olan eşitsizlikleri güçlendirme potansiyeli (Eubanks, 2018) göz önüne alındığında, YZ'nin ahlaki karar alma kapasitesi, onu biçimlendiren insan iradesinin karmaşıklığından bağımsız düşünülemez. Bu nedenle, YZ etiği sorunu, nihayetinde insanlığın kendi ahlaki ikilemlerini ve toplumsal kusurlarını yansıtan bir ayna; dolayısıyla mevcut ahlaki kavrayışımızın tüm hata ve kusurlarıyla birlikte geleceğe taşınması riskini barındıran bir mirastır. Bu noktada YZ etiği, bireysel sorumluluktan çok kolektif tasarım sorumluluğuna evrilmektedir.

Gerçekten de günümüzde yaşanan hızlı değişim süreci toplumu yakından etkilemektedir. Aşırı rasyonelleşme ve bireyselleşme gibi süreçleri içinde barındıran modernleşme süreci, gün geçtikçe gelenekten ve dinden kopuşu hızlandırdığından dolayı bu kopuşun ve ötelemenin bir neticesi olarak toplumda inanç boşluklarına yol açmakta; mitolojik, mistik, yeni dinsel ve ruhsal yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu yeni oluşumlar, geleneksel dinlerin öğeleriyle birlikte, pagan kültürleri, doğulu mistik öğretileri, metafizik öğeleri ve modern bilimden de unsurları içerisinde barındırabilmektedir (Arslan, 2006, s. 9).

Bahadır ve Çapçioğlu'nun da belirttiği üzere, "insanın anlam arayışına nitelikli cevaplar bulma imkânı sunan dini düşünce, inanç ve ritüel eksenli yönelimler gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası"dır. Sekülerleşen dünyada, manevi boşlukları doldurmak için yeni dini hareketler ortaya çıkmaktadır. Bu hareketler, geleneksel inançlardan farklı olarak senkretik ve eklektik yaklaşımlar benimsemekte ve modern kutsal rehberler olarak hizmet vermektedir. Astroloji, yoga, reiki, bilinçaltı (bilinçdışı) çalışmaları gibi konular bu hareketlerin merkezindedir. Dijital çağda, sosyal ağlarda çevrimiçi ritüeller ve tamamlayıcı tedavi teknikleri popülerlik kazanmıştır. Yeni Dini

Hareketler (YDH), insanların manevi ihtiyaçlarına cevap vermekte ve seküler dünyada alternatif yollar sunmaktadır (Bahadır & Çapçioğlu, 2021, s. 149). YZ destekli dijitalleşme sürecinin en önemli göstergelerinden biri mahremiyetin teşhirlenmesi ve bireylerin özel bilgilerini geniş kitlelerle paylaşmalarıdır. Bu süreç din, mahremiyet ve kutsallık gibi temel insani değerlerin içinin boşalmasına sebep olmaktadır. Bu dönüşüm, bireyler ile toplumların değer sistemlerini yeniden şekillendirmektedir (Demir, 2022, s. 60).

Teşhircilik toplumunda, her şey sergi değeriyle ölçülür ve her özne kendi reklam nesnesidir. Kapitalist ekonomiler, bu yolun kapılarını ardına kadar açar ve her şeyi sergilemeye zorlar. Sergilenen ve gösterime çıkan haz, haz olmaktan çıkar. Bu durum insanın hem anlam hem de beden olarak kendine yabancılaşmasına sebep olur (Han, 2019, s. 27-28).

Hakikat, bir bakıma diğer her şeyin yanlış ilan edilmesidir. “Fazla enformasyondan ya da enformasyon yığılmasından ortaya hakikat çıkmaz. Bunlarda yön yani anlam eksiktir. Aşırı iletişim ve aşırı enformasyon hakikat eksikliğinin, dahası varlık eksikliğinin belirtisidir” (Han, 2019, s. 23). Haberli (2019), internetin dinî içeriklerin çevrimiçi ortamda yayılmasını sağlayarak sanal din olgularının gelişiminde kritik bir dönüm noktası oluşturduğunu vurgulamaktadır. İnternet, dinî bilgi paylaşımı ve etkileşim için yeni bir mecraya sunmakta; bu süreçte dinî liderler ve kurumların çevrimiçi varlıklarını güçlendirdiğine dikkat çekilmektedir. Haberli’ye göre, sanal din pratikleri, geleneksel dinî kuralların etkisini zayıflatmakta ve dinin yapısında dönüşüme yol açmaktadır. Çevrimiçi ortamda kutsal mekânların ziyaret edilebilmesi, dinin daha esnek bir nitelik kazanmasına ve kutsalın algısının farklı pratik biçimleriyle yeniden şekillenmesine işaret etmektedir. Ayrıca, yeni medya ve mobil iletişim teknolojilerinin, dinî ritüel anlayışını köklü biçimde dönüştürerek dinî söylemlerin gündelik yaşama uyarlanmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Bu bağlamda zikir, namaz kıldırıcı/öğreten seccade veya kıble yönünü gösteren seccade gibi teknolojik araçlar, dinî ritüellerin emek boyutu ve manevi değerler açısından nasıl değişime uğradığını sorgulamaya imkân tanımaktadır (Haberli, 2019, s. 311-312). Yeni Dini Hareketler (YDH), modern bireyin manevi ve ruhsal ihtiyaçlarına yanıt verme arayışı içinde ortaya çıkan olgulardır. Bu hareketlerin yükseliş, geleneksel dini kurumların toplumsal itibarında yaşanan gerilemeyle paralel bir süreç göstermekte; bireyin öznel

deneyimlerini ve toplumsal varoluşunu kurumsal din yapılarının dışında sürdürebilme düşüncesini güçlendirmektedir. Her ne kadar YDH'ler geleneksel dinlerin yerini tamamen almamış olsa da modern bireyin manevi gereksinimlerini karşılamaya yönelik alternatif bir dinsel form ve anlam üretim alanı sunmaktadır. Özellikle enerji şifacılığı gibi modern şifa pratikleri, bireylerin manevi boşluklarını doldurma ve varoluşsal kaygılarını hafifletme çabalarına yanıt olarak gelişmiş; sosyal medya ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla örgütlenen topluluklar vasıtasıyla yaygınlaşmıştır. Bu durum, bireyselleşme, öznelleşme ve ontolojik güvensizlik olguları bağlamında mistik ve büyüsel nitelikler taşıyan yeni dinsel eğilimlerin ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır (Bahadır & Çapçoğlu, 2021, s. 152).

Ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa uygulamaları, modern insanın yaşamına anlam katma sürecinde önemli rol oynayan temel bileşenlerdir. Ahlak, bireylerin yaşamlarını belirli bir düzen ve değerler sistemi doğrultusunda yapılandırmasına olanak tanırken, din bu değerleri kutsal boyutla ilişkilendirir. Geleneksel din anlayışının ötesine geçen yeni dini hareketler, bireysel farklılıklara ve özgünlüklere vurgu yaparak daha kişisel ve esnek manevi deneyimler sunar. Şifa teknikleri ise beden ve ruh sağlığını bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, bireyin kendisiyle ve çevresiyle uyum sağlamasına katkıda bulunur. Bu öğeler, bireylerin varoluşsal boşluklarını doldurmasına, yaşamlarına derinlik kazandırmasına ve artan farkındalık geliştirmesine destek olurken, toplumsal değişim sürecinde aidiyet ve yönelim arayışlarını da şekillendirir. Böylece, bireysel ve toplumsal düzeyde anlam ve bütünlük ihtiyacını karşılayan etkileşimli bir süreç oluşmaktadır.

Tekillik, Ömrü Uzatma ve Ölümsüzlük

Teknoloji iletişim, genetik araştırmalar ve bilgiye erişim gibi alanlarda yaşanan gelişmelerle birlikte bireylerin yaşam biçimlerini köklü şekilde dönüştürmüştür. Hawking, bu değişimi, teknolojinin giderek daha akıllı hale gelerek daha önce karşılaşılmamış olasılıklara kapı aralaması bağlamında değerlendirmektedir (Hawking, 2022, s. 185). Dijitalleşme süreci ise insanı doğadan ve metafizik kavramlardan uzaklaştırarak gerçeklik algısında aşırı derecede teknik ve sanal bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, benlik, hakikat ve ölüm gibi temel kavramlar dijital ortamda önemsizleşmekte; Tanrı ve metafizik düşünceler geri planda kalmaktadır. İnsan, dijital dünyanın sunduğu cazibeye kapılırken, beden biyolojik

varlığını sürdürmesine rağmen ruhsal boyuttan kopmakta ve bu durum bireyin özünden yabancılaşmasına yol açmaktadır (Dağ, 2022, s. 41-42).

Modern teknoloji, ölüm ve sonsuzluk kavrayışlarını yeniden tanımlamaktadır. Geleneksel olarak varoluş, sonla yani ölümle birlikte düşünülürken; dijital çağda ölümsüzlük fikri ölüm sonrası değil, yaşamın dijital uzantıları aracılığıyla ölüm öncesine taşınmıştır. Dijital temsiller, sanal gerçeklik ve hipergerçeklik olguları, bireyin varlığını dijital düzlemde sürdürebilmesini mümkün kılmakta; böylece “dijital ölümsüzleşme” ya da “artırılmış sonsuzluk” olarak adlandırılan yeni bir ölüm sonrası algısı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, dijital kalıntılar üzerinden yeniden inşa edilen benlik; temsil, otantiklik ve etik sorularını da beraberinde getirmektedir. Dijital kimliğin gerçeği ne ölçüde yansıttığı, kopyalamanın kimin kontrolünde gerçekleştiği ve bu süreçte öznenin varoluşsal anlamının neye dönüştüğü, dijital ölümsüzlük tartışmalarının merkezinde yer almaya devam etmektedir. Başka bir deyişle dijital ölümsüzlük fikri, teknolojinin insan varlığına getirdiği yeni bir boyutu temsil ederken, aynı zamanda birçok etik, felsefi ve mahremiyet sorunlarını da beraberinde getirmektedir (Molo, 2021, s. 83).

Körlü Topan’ın sorduğu “Peki, insanın ölümsüzlük arzusu yalnızca teknoloji çağına mı özgüdür?” sorusu, aslında ölümsüzlük arayışının insanlık tarihine içkin kadim bir yönelim olduğunu hatırlatır. İnsan, ölümden sonraki varoluşunu sürdürme isteğini geçmişte dini inançlar, soy devamı veya kalıcı eserler aracılığıyla ifade etmiştir. Günümüzde ise teknolojik gelişmeler bu kadim arzuyu yeni biçimlerde yeniden üretmektedir. Dijital varlıkların oluşturulması ve hologram teknolojisiyle ölmüş kişilerin yeniden temsil edilmesi, ölümsüzlük idealinin dijital formlara taşındığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu teknolojik pratikler yaşam ve ölüm arasındaki sınırları belirsizleştirmekte; bireyin ölümü kabullenme kapasitesini zayıflatarak ontolojik ve etik düzeyde yeni tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Körlü Topan, 2024, s. 35-36).

Kurzweil, teknolojik tekilliğe giden yol haritasını çizerken, 2029 yılını insan beyninin tersine mühendisliğinin tamamlanacağı bir dönüm noktası olarak öngörür. Ona göre tekillik, insan beyninin bulut bilişim sistemleriyle doğrudan bütünleşmesi sonucunda ortaya çıkacaktır. Bu sentez, doğal ve YZ’nin bir birleşimi niteliğinde olacak; nanobot adı verilen moleküler boyuttaki robotlar, kılcal damarlar aracılığıyla invaziv olmayan

bir yöntemle beyne ulaşarak bu birleşimi mümkün kılacak bir beyin-bilgisayar arayüzü işlevi görecektir. Kurzweil, bu sürecin 2045 yılına kadar insan zekâsını ve kapasitesini ölçsüz derecede artırarak, bilincin ve farkındalığın daha önce hayal edilemeyen düzeylerde derinleşeceğini iddia etmektedir (Baydemir, 2017, s. 53). Dolayısıyla “teknolojik tekillik”, yapay süper zekânın önümüzdeki süreçte hızla gelişeceğini ve bu gelişmenin de insanlığı geri dönülemez ve çok boyutlu olarak değiştireceğini ngren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre gelecekte kendi kendini geliştirme yetisine sahip YZ’ler olacak ve bu gelişme döngüsü içinde insan zekâsının da ötesinde makineler ortaya çıkacaktır (Baydemir, 2017, s. 52). Bir başka hususta ömrü uzatma ve kapasiteyi arttırma amacıyla teknolojikleştirilen insanı, insan olarak kabul etmezsek, tanımı belirleyen çizgiyi nereden çekmek gerekir? Beyninde 10 nanobot bulunan biri mi? 500 milyon nanobot bulunan biri mi? Sınırı nerede çekmeliyiz? Kurzweil’in dikkatimizi çektiği Şekilde 2003 yılında ABD Biyoetik Konseyi Başkanı Loen Kass Şu ifadeyi dile getirmiştir: “lmn olmadığı insan yaşamı, insandan başka bir Şey olurdu. Ölümlülük bilinci, derin arzularımızı ve büyük başarılarımızı doğurur.” (Kurzweil, 2020, s. 550, 678).

Sonuç olarak tekillik, ömrü uzatma ve ölümsüzlük arayışları, modern insanın varoluşsal kaygılarını ve ölüm karşısındaki çaresizliğini aşmaya yönelik çabalarının bir hasılasıdır. Teknolojik ilerlemeler ve biyomedikal yeniliklerle desteklenen bu arayışlar, yaşamın sınırlılıklarını sorgulayarak insanın biyolojik ve zihinsel kapasitesini aşma potansiyelini ortaya koymaktadır. Tekillik, insan ve YZ arasındaki sınırların bulanıklaştığı bir gelecek vizyonu sunarken; ömrü uzatma ve ölümsüzlük arayışları bireyin fanilik korkusunu dindirmeyi ve anlam arayışını daha uzun bir zaman dilimine yaymayı da hedefler. Bu süreç, sadece fiziksel bir hayatta kalma mücadelesi değil, aynı zamanda insanlık tarihindeki manevi ve kültürel sınırların da yeniden tanımlanmasıdır. İnsan, teknolojiyi sadece bir araç olarak değil, aynı zamanda anlam ve kendini aşma arayışında bir yol arkadaşı olarak görmeye başlayabilir. Bu arayış, bireyin hem diğer insanlar ve evren ile hem de ilahi ya da ilahi olmayan Tanrı inancı ve gereklerinin yerine getirilmesinde yeni bir bağ kurma ve yaşamın anlamını yeniden yorumlamasına yönelik olanaklarda sağlar.

Sonuç

YZ'nin insanın anlam arayışı üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışmada, insan ile makinenin yakınlaşması, insanlık için önemli kazanımlar sağlamanın yanı sıra çeşitli tehditleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle YZ, bireylerin mahremiyetini tehdit etme potansiyeline sahip olmakla kalmayıp, kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi aracılığıyla bireysel özgürlüklerin sınırlandırılmasına yol açabilmektedir. YZ tabanlı uygulamalar, özgürlük ve mahremiyet arasında hassas bir denge kurmaya çalışırken, aynı zamanda bireylerin sosyal ilişkilerini dönüştürmekte ve yalnızlık ile belirsizlik duygularını artırabilmektedir. Sosyal medyanın yaygınlaşması, bireylerin çok sayıda bağlantıya sahip olduğu algısını yaratırken, bu ilişkilerin yüzeyselliği ve duygusal yalnızlık hissi artış göstermektedir. Bu varoluşsal yalnızlık, YZ destekli şifa teknikleri ve terapi yöntemleri ile azaltılmaya çalışılmaktadır. Yeni dini hareketler ise, YZ destekli uygulamaları manevi rehberlik veya ilahi bir varlık olarak algılayarak, bireylerin anlam arayışlarını şekillendirmekte ve geleneksel inanç sistemlerine yönelik sorgulamaları tetiklemektedir. Ayrıca, YZ'nin desteğiyle şifa teknikleri daha ulaşılabilir hale gelmekte ve bireylerin ruhsal-duygusal iyilik halini geçici olarak olumlu etkileyebilmektedir. Bunun yanında, YZ destekli biyoteknolojik gelişmelerle insan ömrünü uzatma girişimleri, etik ve felsefi açıdan önemli tartışmaları gündeme getirmektedir. İnsanların yaşamın anlamını sorgulamaları, bu teknolojilerin ortaya çıkardığı teolojik ve etik sorunlarla daha da derinleşmektedir. Ölümsüzlük arayışı, bireylerin yaşama dair tutumlarını ve anlamlandırmalarını yeniden değerlendirmelerine neden olmaktadır.

Bostrom'un "Süper Zekâ" adlı eserinde vurguladığı üzere, bir teknolojinin sadece geliştirilmiş olması değil, aynı zamanda kimin, ne zaman, hangi amaçla ve hangi bağlamda geliştirdiği büyük önem taşımaktadır (Bostrom, 2021, s. 271). Ayrıca, "Ne kastediyorsam onu yap!" prensibinin nasıl hayata geçirileceği, yani insan istekleri ve bilinçaltı niyetlerinin anlayışla karşılanıp uygun şekilde hareket eden bir YZ'nin nasıl yaratılacağı önemli bir sorudur (Bostrom, 2021, s. 260). Teknolojinin sunduğu imkânların insanı insan yapan değerlerle dengelenmesi, kontrolsüz teknolojik gelişmelerin bireylerin hayatlarını yönlendirmesine engel olunması zorunludur. Aksi takdirde insan, araçların aracı konumuna düşebilir (Leonhard, 2020, s. 190).

Teknoloji, iki tarafı keskin bir kılıç olmayı sürdürürken sunduğu güç açısından insanlığın amaçlarına hizmet edecek kapasitededir ancak değerler konusunda ortak bir

görüş olmaması, teknolojinin geliştirilmesi ve kullanımında etik sorumlulukları ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle, teknolojinin güvenli kullanımı için savunma mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. YZ gibi ileri teknolojiler, savunma alanında kötü niyetli teknolojilere karşı koruyucu işlev görebilir; ancak bunların hangi değerler doğrultusunda ve nasıl kullanılacağına ilişkin bilinçli kararların alınması ve teknolojinin kontrol altında tutulması esastır (Kurzweil, 2020, s. 620).

Çalışmada ayrıca YZ'nin “mahremiyet, özgürlük ve güvenlik”, “sosyal ve duygusal yalnızlık”, “ahlak, din, yeni dini hareketler ve şifa teknikleri” ile “tekillik, yaşam süresinin uzatılması ve ölümsüzlük” temalarındaki etkileri ayrıntılı biçimde incelenmiş, teknolojinin bu alanlarda olumlu ve olumsuz sonuçları değerlendirilmiştir. Teknolojinin yükselişi, bireylerin dini deneyim ve algılarını dönüştürmekte, zaman zaman din ve teknoloji arasında gerilimlere neden olmaktadır. Özellikle YZ destekli dijital ve sanal platformların yaygınlaşması, dini deneyimlerin daha soyut bir biçime evrilmesine ve fiziksel ibadet mekânlarına olan ihtiyacın azalmasına yol açmaktadır (Demir, 2022, s. 60).

Teknolojinin yalnızlık üzerindeki etkileri de önemli bir tartışma konusudur. Sosyal medya ve iletişim teknolojileri bireyler arası bağlantıları kolaylaştırırken, bazı durumlarda YZ destekli dijital uygulamalar paradoksal olarak yalnızlık hissini artırabilmektedir. Bu durum, teknolojinin bireyin kişisel özellikleri ve toplumsal ilişkilerine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Sosyal medya araçları duygusal ifadeyi kolaylaştırırsa da duygusal manipülasyonun artmasına ve yüzeysel ilişkilerin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Sonuç olarak, YZ'nin insan bedenini ve zihnini manipüle etme potansiyeli, bireylerin kendini yeniden tanımlama süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. İnsanların YZ ve dijitalleşen dünyadaki konumlarını sorgulamaları, varoluşsal kaygılar ve toplumsal değişimlerle karmaşıklaşmaktadır. YZ, insanın anlam arayışında hem yeni fırsatlar (örneğin zihinsel ve fiziksel kapasitenin geliştirilmesi, hastalıkların tedavisi, bilgiye hızlı erişim) yaratmakta hem de yeni tehditler (insanın YZ tarafından ikame edilme endişesi, anlam arayışının makinelere devri, toplumsal adaptasyon sorunları) oluşturmaktadır. Ayrıca, YZ ile etkileşim yalnızca bireysel düzeyde kalmayıp toplumsal boyutta da derin etkiler doğurmaktadır. YZ uygulamaları bireylerin kimlik, değer ve normlarını yeniden şekillendirerek, kendilerini ifade biçimlerini genişletmelerine ve yeni kimlik tanımları

geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Ayrıca, YZ destekli karar alma süreçleri bireylerin değer yargılarını sorgulamalarını ve yeniden değerlendirmelerini de teşvik etmektedir. Toplumsal düzeyde ise YZ, normatif davranışların oluşumuna katkı sağlayabilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, bildirilen çalışmayı etkileyebilecek herhangi bir finansal çıkar veya kişisel ilişki bulunmadığını beyan eder.

Etik Onay

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekli değildir, çünkü araştırma insan katılımcılardan veya hayvanlardan veri toplamamış, deneysel bir müdahale içermemiş ve kamuya açık ikincil kaynaklardan elde edilen verilerle yürütülmüştür.

Kaynakça

- Adler, A. (2023). *Hayatın anlamı* (D. Dirican, Çev.). Dorlion.
- Alatlı, A. (2010). *Batıya yön veren metinler III: Aydınlanma/burjuvazi yüzyılı/bilim çağının zaferi 1650-1800*. İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı.
- Arslan, M. (2006). Değişim sürecinde yeni dindarlık formları: “Yeni Çağ” inanışları örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 9–25.
- Bahadur, M., & Çapçioğlu, İ. (2021). Dijitalleşen dünyada anlam arayışı: Altın çağ şifa teknikleri örneği. *Turkish Academic Research Review*, 6(4), 147–177. <https://doi.org/10.30622/tarr.1016671>
- Baydemir, T. (2017). Teknolojik tekillik: Ne Zaman ve nasıl? *Bilim ve Teknik Dergisi*, 594, 50-55. https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/makale/btd_594_2017_mayis_50.pdf
- Bostrom, N. (2021). *Süper zekâ: Yapay zekâ uygulamaları, tehlikeler ve stratejiler*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bostrom, N. (2005). A history of transhumanist thought. *Journal of Evolution and Technology*, 14(1), 1–25.

- Braidotti, R. (2019). Preface: The posthuman as exuberant excess. F. Ferrando, *Philosophical posthumanism* (s. xi–xvi) içinde. Bloomsbury Academic.
- Brandtzege, P. B., & Folstad, A. (2018). Chatbots: Changing user needs and motivations. *Interactions*, 5, 38–43. <https://doi.org/10.1145/3236669>
- Bridle, J. (2022). *Yeni karanlık çağ* (3. baskı) (K. Güleç, Çev.). Metis Yayınları.
- Busiek, J. (2024, 28 Mart). *How AI discriminates and what that means for your Google habit: A conversation with UCLA internet studies scholar Safiya Noble*. UCLA Newsroom. <https://newsroom.ucla.edu/stories/how-ai-discriminates-and-what-that-means-for-your-google-habit>
- Byrum, G., & Benjamin, R. (2022, 16 Haziran). Disrupting the gospel of tech solutionism to build tech justice. *Stanford Social Innovation Review*. https://ssir.org/articles/entry/disrupting_the_gospel_of_tech_solutionism_to_build_tech_justice
- Canan, S. (2024). *Hayatın anlamı*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Crawford, K., & Schultz, J. (2024, 16 Ocak). Generative AI is a crisis for copyright law. *Issues in Science and Technology*. <https://issues.org/generative-ai-copyright-law-crawford-schultz/>
- Çelik, G. (2018). Existential philosophy, existential therapy and social work. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 417–439. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.280561>
- Dağ, A. (2022). İnsanın dönüşümü. *IV. Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi 2020 Dijital çağda insan kalmak* (s. 41–43) içinde. Kadem Yayınları.
- Demir, A. (2024). *Bütüncül eğitim: Giriş kitabı*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Demir, Z. (2022). Dijital çağda yabancılaşma ve din. İ. Çapcıoğlu & F. Çapcıoğlu (Ed.), *Dijitalleşme ve din: Teorik yaklaşımlar ve uygulama örnekleri* (s. 33–67) içinde. Kriter Yayınevi.
- Ellul, J. (2003). *Teknoloji toplumu* (M. Ceylan, Çev.). Bakış Yayınları.
- Erdoğan, B. (2023). *Yapay zeka ve dijital ürünler insana dost mu, düşman mı* [Post].

- Erek, C. M. (2021). Yontmataş ile başlayan endüstriyel süreklilik: Evrim, ilerleme, gelişme. *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 28, 225–241. <https://doi.org/10.22520/tubaar.2021.28.012>
- Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
- Euronews. (2019, 9 Eylül). *Dünya Sağlık Örgütü: Her 40 saniyede bir kişi intihar ediyor*. <https://tr.euronews.com/2019/09/09/dunya-saglik-orgutu-her-40-saniyede-bir-kisi-intihar-ediyor>
- Ferrando, F. (2019). *Philosophical posthumanism*. Bloomsbury Academic.
- Ferry, L. (2025). *Transhümanist devrim: Tekno-tıp ve dünyanın überleşmesi hayatlarımızı nasıl altüst edecek?* (3. baskı) (K. Kahveci, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fukuyama, F. (2002). *Our posthuman future: Consequences of the biotechnology revolution*. Farrar, Straus and Giroux.
- Görmez, M. (2023). *Gençliğin anlam arayışı* (10. baskı). Otto Yayınları.
- Güneş, Z. N. A. (2017). Dijital sosyoloji ve metodoloji: Ne kadar yeni ne kadar tanıdık? *Sosyoloji Divanı*, 87–101.
- Güzeldere, G. (1998). Yapay zekânın dünü, bugünü, yarını. *Cogito*, 13, 27-42.
- Haberli, M. (2019). Dijital çağda din ve dindarlığın dönüşümü. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 307–315.
- Han, C. B. (2019). *Şeffaflık toplumu* (5. baskı) (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Harari, Y. N. (2023). *21. yüzyıl için 21 ders* (16. baskı) (S. Sıral, Çev.). Kolektif Yayınları.
- Haraway, D. J. (1985). A cyborg manifesto: Science, technology, and socialist-feminism in the late twentieth century. *Simians, cyborgs and women: The reinvention of nature* (s. 149–181) içinde. Routledge.
- Hawking, S. (2022). *Büyük Sorulara Kısa Yanıtlar* (24. baskı) (M. A. Arslan, Çev.). Alfa Yayınları.

- Her—A Spike Jonze Love Story filmi merak ettiren 10 sebep. (t.y.). [Post].
<https://onedio.com/h aber/her-a-spike-jonze-love-story-filmini-merak-ettiren-10-sebep-371633>
- Jasanoff, S. (2016). *The ethics of invention: Technology and the human future*. W. W. Norton & Company.
- Jotterand, F. (2018). Chapter 33: The boundaries of legal personhood. M. Bess & D. W. Pasulka (Ed.), *Posthumanism: The future of homo sapiens* (s. 413–423) içinde. Macmillan.
- Karahasan, A. (2023). Teknoloji ve Toplum Birlikteliği'ni Anlamlandırmak Üzere 'Mitik /Felsefi /Sosyolojik Yaklaşımları' Dikkate Almak. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 64–80.
<https://doi.org/10.47257/busad.1315417>
- Körlü Topan, A. (2024). Yapay zekânın ölüm ve yas kavramları üzerine etkisi: Thanabot örneği. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 29–46.
<https://doi.org/10.47613/reflektif.2024.143>
- Krischnamurti, J. (2012). *Kendini değiştirmek dünyayı değiştirmek* (O. Düz, Çev.). Omega Yayınları.
- Kurzweil, R. (2020). *İnsanlık 2.0* (5. baskı) (M. Şengel, Çev.). Alfa Yayınları.
- Lee, E. A. (2022). *İnsan ve Teknoloji Arasındaki Yaratıcı Ortaklık: Dijital Ruh* (2. baskı) (G. Uysal, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Leonhard, G. (2020). *Teknolojiye karşı insanlık* (2. baskı) (C. Akkartal, Çev.). Siyah Kitap.
- Lökke, E. (2020). *Mahremiyet: Dijital toplumda özel hayat* (2. baskı) (D. Başak, Çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Lyon, D. (2006). *Gözetlenen toplum* (G. Soykan, Çev.). Kalkedon Yayıncılık.
- Molo, Ü. (2021). Artırılmış sonsuzluk: Dijital kalıntılar ile ölümsüzleşme arayışları. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(27), 82–98.
- O'Giebllyn, M. (2023). *Tanrı, insan, hayvan, makine*. Altın Kitaplar.

- Özdemir, S. (2019). *Teknolojinin soğukluğundan insanın sıcaklığına* (2. baskı). Hiper Yayın.
- Öztaş, A. (2019). *İnsanın anlam ve mutluluk arayışında inancın rolü*. (Tez No. 584782) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Roden, D. (2015). *Posthuman life: Philosophy at the edge of the human*. Routledge.
- Saki, Ş., & Köroğlu, M. A. (2024). Yapay zekâ ve dijital teknolojilerin sosyal hizmet uygulamalarında kullanımı üzerine bir araştırma. *Journal of Social Humanities and Administrative Sciences* 10(2), 149–171.
- Seaver, N. (2017). Algorithms as culture: Some tactics for the ethnography of algorithmic systems. *Big Data & Society*, 4(2), 2053951717738104.
- Skjuve, M., Folstad, A., Fostervold, K. I., & Brandtze, P. B. (2021). My chatbot companion: A study of humanchatbot relationships. *International Journal of Human-Computer Studies*, 149. <https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2021.102601>
- Turgut Bilgiç, E. (2024). Pasquale, Frank, *New laws of robotics: Defending human expertise in the age of AI*, Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press [Kitap İncelemesi]. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 79(3), 633–637. <https://doi.org/10.33630/ausbf.1439964>
- Twenge, J. M. (2018). *İ-Nesli* (2. baskı) (O. Gündüz, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Uyar, T. (2017). Ya yapay ahlâk?. *İTÜ Vakfı Dergisi*, 75, 18–22.
- Vilaça, M. M., Karasinski, M., & Candiotta, K. B. B. (2024). Reflections on the future of artificial intelligence: An interview with Luciano Floridi. *Unisinos Journal of Philosophy*, 25(1), 1–13. <https://doi.org/10.4013/fsu.2024.251.15>
- Walker, A., Walker, K. & Carruthers, S. (2019). *Süper insan* (S. Evren, Çev.). Siyah Kitap.
- Weizenbaum, J. (1996). ELIZA: A computer program for the study of natural language communication between man and machine. *Communications of the ACM*, 9(1), 36–45. <https://doi.org/10.1145/365153.365168>
- Wolfe, C. (2010). *What is posthumanism?* University of Minnesota Press.

Yılmaz, S. (2019). Filibeli Ahmet Hilmi'nin A'mâk-ı Hayâl eseri perspektifinde gençliğin anlam arayışına bir katkı. S. Taşkın & S. Yılmaz (Ed.), *Bingöl Üniversitesi uluslararası sempozyum: Modern çağda gençliğin anlam arayışı* (s. 359–369) içinde. Bingöl Belediyesi Kültür Yayınları.

Zamora, J. (2017). I'm sorry, Dave, I'm afraid I can't do that: Chatbot perception and expectations. *HAI '17: Proceedings of the 5th International Conference on Human Agent Interaction* (s. 253–260) içinde. <https://doi.org/10.1145/3125739.3125766>